

Temat: Gleby Polski- podział i charakterystyka. Szata roślinna Polski; charakterystyka lesistości.

https://www.geografia24.eu/geo_prezentacje_rozsz_3/383_1_srodowisko_przyrodnicze/r3_1_08a.pdf

https://www.geografia24.eu/geo_prezentacje_rozsz_3/383_1_srodowisko_przyrodnicze/r3_1_09a.pdf

<https://epodreczniki.pl/a/zroznicowanie-gleb-i-roslinnosci-na-obszarze-polski/DSM0RxNIH>

Typy gleb w Polsce-charakterystyka.

Gleba jest to wierzchnia warstwa skorupy ziemskiej powstała ze skały macierzystej w wyniku procesu glebotwórczego. Proces ten prowadzi najpierw do wietrzenia skały macierzystej a następnie do rozkładu materii organicznej powstałej z obumarłych szczątków roślinnych i zwierzęcych.

Większość gleb w Polsce to gleby słabej jakości tworzące się na materiale polodowcowym (glinach, piaskach, żwirach). Należą do nich gleby bielicoziemne i brunatnoziemne (brunatne i płowe). Są to gleby strefowe.

Gleby bielicoziemne utworzyły się w środowisku silnie zakwaszonym, z piasków, poprzez rozkład ściółki drzew iglastych. Są to gleby słabej jakości, mało żyzne występujące w wielu rejonach Polski północnej i centralnej.

Gleby brunatnoziemne utworzyły się z glin i pyłów, przez co są bardziej żyzniejsze, pod lasami mieszanymi i liściastymi. Mają wyższy poziom próchniczny, są słabiej zakwaszone, zwłaszcza brunatne i bardziej przydatne dla celów rolniczych.

Najlepszymi glebami Polski są czarnoziemy-gleby astrefowe wytworzone na lessach. Stanowią około 1% powierzchni kraju i występują na Lubelszczyźnie, Opolszczyźnie i w Kot. Sandomierskiej. Mają bardzo wysoki poziom próchniczny i pierwotnie tworzyły się z roślinności trawiastej na stepach.

Do dobrych gleb zaliczamy również mady, występujące w dolinach rzecznych, powstałe z nanosów rzecznych.

Największym obszarem tych gleb są w Polsce Żuławy Wiślane. Zajmują one około 5% powierzchni kraju.

Raczej dobrymi glebami astrefowymi są również rędziny, które powstają ze skał węglanowych (wapieni) np. Jura Krakowsko-Częstochowska i skał siarczanowych (gipsów) np. Niecka Nidziańska. Inne gleby Polski to czarne ziemie, gleby bagienne oraz gleby inicjalne, tworzące się w górach.

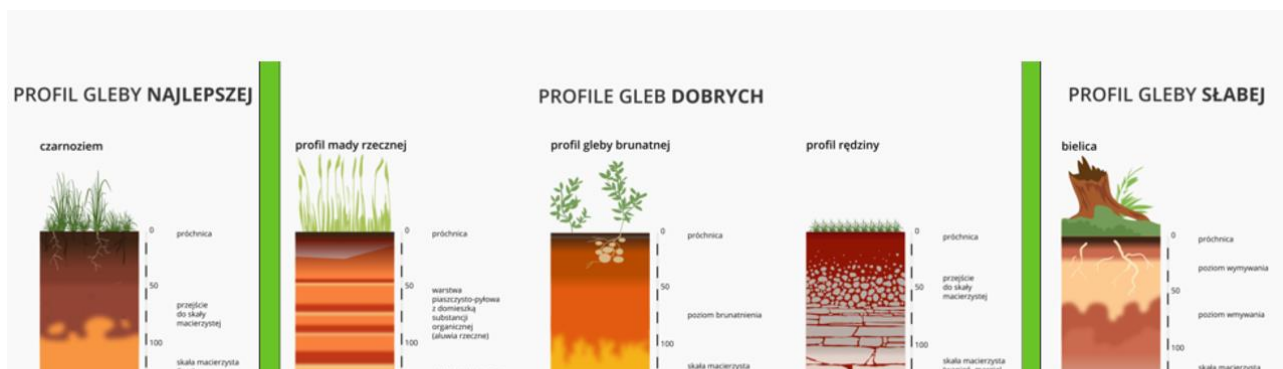
Blisko 80% powierzchni Polski pokrywa kompleks gleb **brunatnych, bielcowych i płowych**. Występują one powszechnie **na terenach nizinnych**, nieco mniej jest ich na wyżynach i w górach (zwłaszcza biellic). Pod względem przydatności rolniczej najbardziej wartościowe są gleby brunatne.

- Najczęściej występującymi glebami w Polsce są **gleby brunatne i płowe**. Zajmują one ponad połowę powierzchni kraju. Tworzą się zazwyczaj na glinach zwałowych i iłach (niektóre brunatne powstały na lessach). Gleby te są najczęściej zaliczane do III i IV klasy bonitacyjnej (tylko najbardziej żyzne gleby brunatne należą do klasy II). Występują zazwyczaj na obszarach moreny dennej.

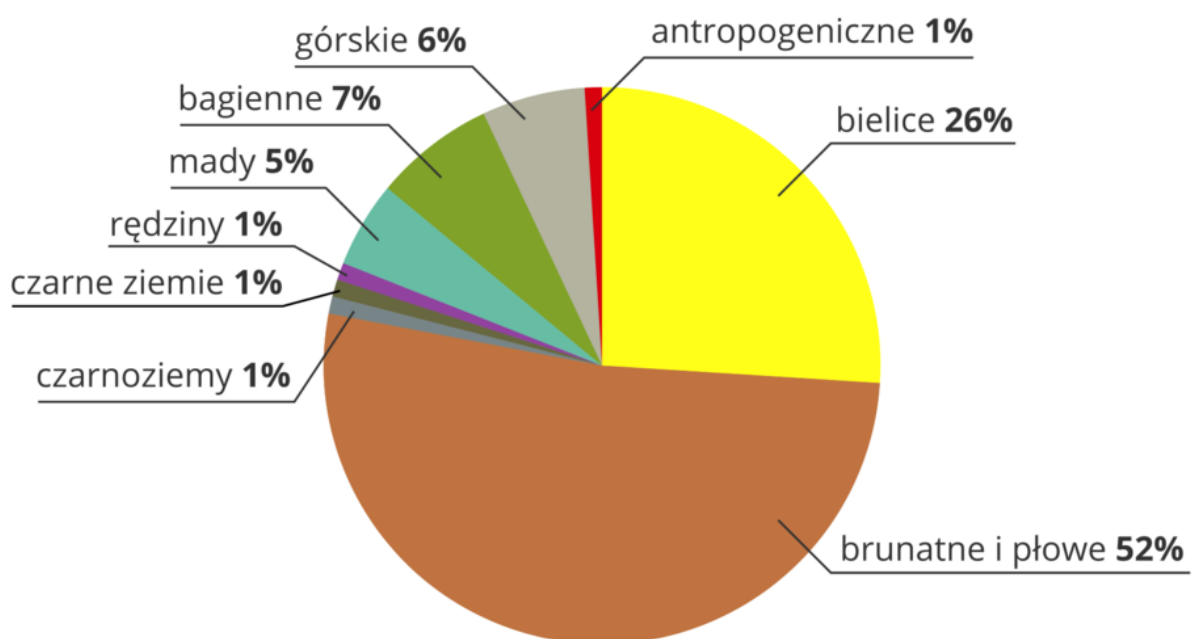
- Drugim najczęściej występującym typem gleb w Polsce są **gleby bielcowe**. Zajmują one około 1/4 powierzchni kraju. Powstają zazwyczaj na podłożu piaszczystym lub żwirowym. Są

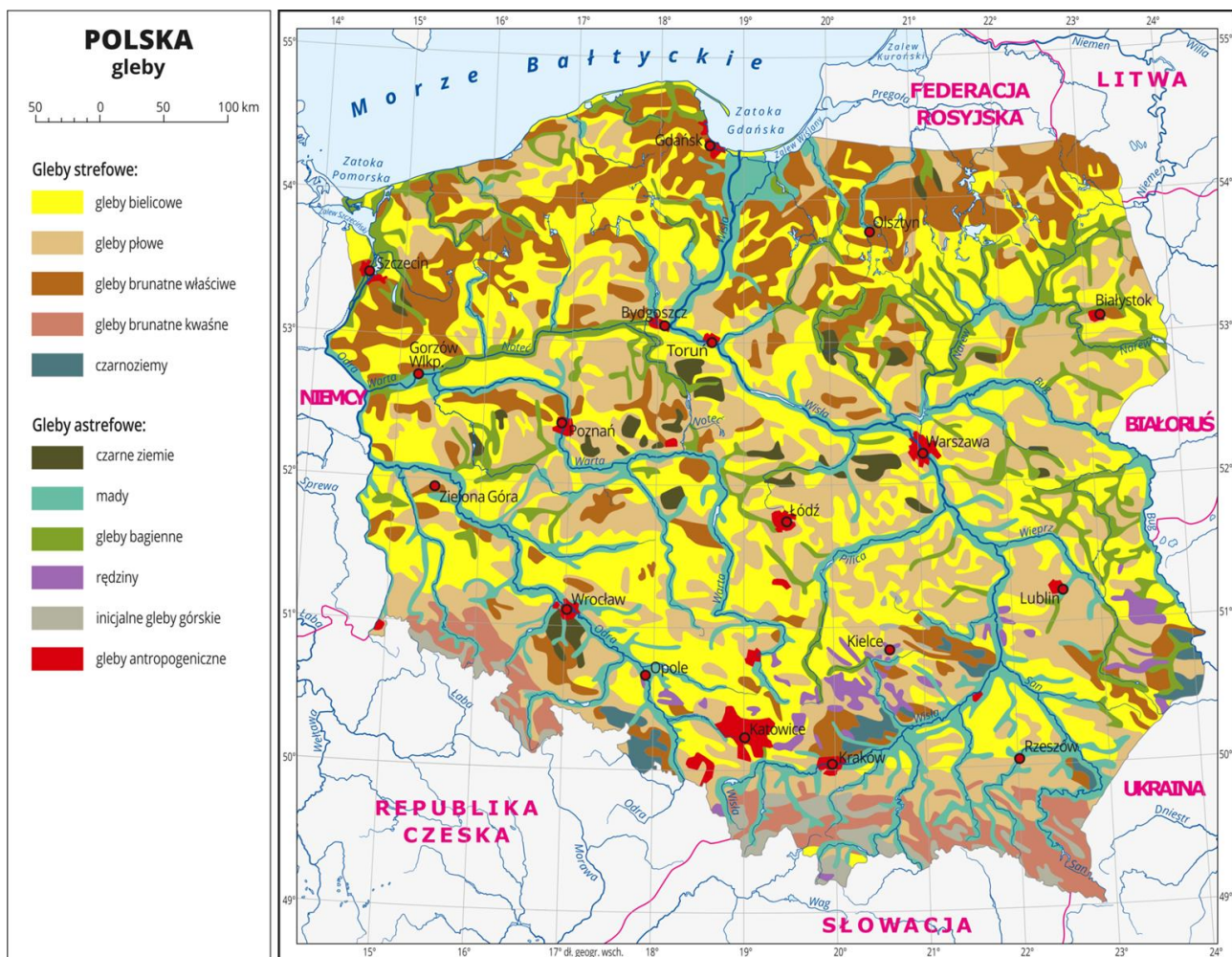
typowe dla obszarów pól sandrowych. Są to gleby o niskiej żyzności – zazwyczaj należą do V lub VI klasy bonitacyjnej. Należy pamiętać, dominacja lasów iglastych w Polsce (a szczególnie borów sosnowych) przyspiesza procesy bielcowania.

- Gleb o najwyższej urodzajności jest w naszym kraju niewiele. Uchodzące za najlepsze, **czarnoziemy**, zajmują tylko około 1% powierzchni. Ich występowanie jest związane z podłożem lessowym. Można je spotkać na **Wyżynie Lubelskiej** w okolicach Chełma, **Wyżynie Małopolskiej** – Płaskowyż Proszowski (koło Krakowa) i na **Płaskowyżu Głubczyckim** (opolskie).
- Charakteryzujące się podobną jakością, **czarne ziemie** to gleby astrefowe powstające na obszarach pobagiennych – również mają około 1% udziału w powierzchni kraju. Występują głównie na **Kujawach**, a poza tym na **Nizinach: Wielkopolskiej, Szczecińskiej i Śląskiej** (na południe od Wrocławia). W okolicach Ciechanowa i Łowicza na **Mazowszu**.
- Większy odsetek (ok. 5%) przypada **madom**. Na dużej powierzchni utworzyły się one w **delcie Wisły**, dzięki czemu **Żuławy Wiślane** zaliczają się do najbardziej urodzajnych terenów w Polsce.
- **Gleby bagienne** zajmują około 7% powierzchni kraju i poza dolinami rzek występują głównie na **Podlasiu, Polesiu i pojezierzach**. Są dosyć żyzne, ale ze względu na duże zawilgocenie wykorzystuje się je przede wszystkim na łąki i pastwiska.
- Dobrą jakość, z uwagi na głęboki profil, mają także **rędziny**. Wykształciły się one na skałach węglanowych **Wyżyny Małopolskiej i Wyżyny Lubelskiej**. Stanowią łącznie około 1% powierzchni kraju.
- Natomiast dla typowo **górskich gleb inicjalnych** odsetek ten wynosi około 6%. Występują na stokach **Karpat i Sudetów**. Są mało urodzajne i na ogół porośnięte trawami, które służą głównie do wypasu zwierząt.
- Ostatnią grupę stanowią **gleby antropogeniczne**, czyli przekształcone na skutek działalności człowieka. Występują one na obszarach miejskich (urbisole), podmiejskich (np. hortisole) i uprzemysłowionych (industrioziemy). Większe ich kompleksy spotkać można w **Górnośląskim Okręgu Przemysłowym** i na terenie innych **dużych miast** (w Warszawie, Trójmieście, Łodzi, Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu, Szczecinie), a także w rejonie **odkrywkowych kopalni węgla brunatnego** i elektrowni (w Bełchatowie, Koninie i Turoszowie).

Powierzchniowa struktura gleb Polski

Szata roślinna Polski-lesistość.

Formacje roślinne występujące w Polsce to:

- lasy (bory sosnowe, sosnowo-świerkowe, świerkowe, bory mieszane liściasto-iglaste np. dębowo-sosnowe, lasy typu grądy, czy lasy w dolinach rzek tzw. łęgi)
- łąki (zalewowe w dolinach rzek, łęgowe na terenach wyżej położonych i łąki górskie-hale i połoniny)
- roślinność nadmorska
- roślinność stepowa (szczątkowo na obszarze Wyż Lubelskiej)

Lasy zajmują w Polsce 28% powierzchni i są to głównie lasy państwowe. Przeważają obecnie zdecydowanie lasy iglaste (78% wszystkich lasów) chociaż naturalną formacją roślinną w naszym kraju są lasy mieszane. Wynika to ze znacznego wycinania lasów liściastych i mieszanych w XIX i XX w. pod rozwój rolnictwa i przemysłu na niżu polskim, a również z polityki nasadzania w szkółkach leśnych głównie lasów iglastych.

Dominującym gatunkiem drzewa jest sosna, która stanowi ponad 70% drzewostanu polskich lasów. Inne gatunki ważniejszych drzew Polski to wśród iglaków świerk, jodła i modrzew, a wśród liściastych dąb, jesion, brzoza, olcha i buk.

Najwięcej lasów występuje w Karpatach jako Puszcza Karpacka, na zachodzie Polski, np. Bory Dolnośląskie i w Polsce Pn-Wsch (Mazury). Najmniejszy procentowo udział to Polska Centralna (tereny rolnicze).

Szata roślinna w Polsce, podobnie jak fauna wykazuje duże zróżnicowanie, co ma związek z różnym klimatem w poszczególnych rejonach Polski i zmiennymi typami gleb. Największe obszary Polski zajmują zbiorowiska leśne, ich rozmieszczenie i gatunki są odzwierciedleniem zmiennego klimatu, i tak:

- w klimacie chłodnym kontynentalnym wykształciły się lasy iglaste, dominują zwłaszcza w Polsce północno-wschodniej;
- w klimacie morskim rosną drzewa mieszane ale z dominacją drzew iglastych, zwłaszcza rejon pojezierzy, nizin i wyżyn polskich;
- w klimacie górskim spotykamy piętrowość roślinności, a dominują tutaj lasy mieszane i iglaste.

Lasy

Położenie Polski w centralnej części Europy i przejściowość klimatu oznacza, że przez Polskę biegają granice zasięgów występowania niektórych gatunków drzew. Zatem lasy to podstawowa formacja roślinna Polski. Od zarania państwa polskiego stanowiły ważny element środowiska przyrodniczego (dawały schronienie zwierzętom, dostarczały budulca gospodarce itp.), wówczas zajmowały znaczną część terenów Polski, by obecnie stanowić około 29% powierzchni kraju. Nieliczne kompleksy leśne przetrwały jako naturalne formacje, mało zniekształcone na skutek działalności przemysłowej człowieka, dlatego też objęto lasy częściową ochroną, biorąc pod uwagę ich walory przyrodnicze. Rozmieszczenie kompleksów leśnych na terytorium Polski jest nierównomierne, najwięcej lasów znajduje się na obszarze województwa lubuskiego – blisko 40%, zaś najmniej na obszarze województwa łódzkiego – 20 %.

Jako największe kompleksy leśne Polski należy wymienić m.in.: Puszcę Karpacką, Puszcę Sandomierską, Bory Stobrawskie, Puszcę Solską, Puszcę Świętokrzyską, Puszcę Pilicką, Puszcę Białowieską, Puszcę Augustowską, Puszcę Knyszyńską, Puszcę Kurpiowską, Puszcę Romincką, Puszcę Bydgoską, Puszcę Drawską, Bory Tucholskie, Puszcę Kampinoską, Bory Dolnośląskie.

Typy lasów porastających terytorium Polski to: bory, olsy, łęgi, grądy, buczyny; oto charakterystyka poszczególnych rodzajów zbiorowisk leśnych;

bory sosnowe (stanowią około 50% powierzchni lasów w Polsce, rosną na podłożu ubogim w związki mineralne, zakwaszonym, drzewa mają smukłe pnie i wysokie korony drzew; jako typowe rośliny spotykamy jałowiec, sosnę zwyczajną, mchy i porosty jako runo leśne; występują na obszarze całej Polski, na przykład pojezierza, Bory Tucholskie, Puszcza Białowieska, pobraża)

bory mieszane (las mieszany z bogatą ściółką leśną, rosną na kwaśnych glebach; typowe rośliny to: sosna, dąb, osika, lipa, topola, brzoza, jodła, leszczyna, kalina, jarzębina, borówka czarna, konwalia; spotykane na obszarze całej Polski, zwykle na piaskach, na przykład Puszcza Augustowska, Puszcza Borecka, Nizina Wielkopolska, Pojezierze Mazurskie)

grądy (lasy liściaste, występuje podszyt i runo leśne, mocno przekształcone przez człowieka, typowe rośliny to: dąb, grąd, klon, lipa drobnolistna, jodła, brzoza, leszczyna, czosnek niedźwiedzi, zawilce; spotykane w całej Polsce, na przykład na Wyżynie Małopolskiej, Nizinie Śląskiej)

buczyny (las liściasty i mieszany spotykane na terenach wilgotnych; typowa roślinność to: buk, lipa drobnolistna, dąb, buk, mchy, żywiec cebulkowy, zawilec gajowy; występują w górach-Karpaty –buczyna karpacka i Sudetach-buczyna sudecka)

łęgi (wielogatunkowe lasy liściaste, rosną na żyznych glebach, często na terenach podmokłych, dosyć mocno przekształcone przez człowieka; dominują tutaj: wierzba, topola, dąb, wiąz, czarny bez, fiołek błotny, nawłóć, trzmielina, pokrzywa zwyczajna; występują w dolinach rzecznych, na przykład dolina Wisły, Sanu)

olsy (porastają tereny bagienne, z wysokim poziomem wód gruntowych, gatunki roślin to: olsza czarna, brzoza, sosna pospolita, kalina kolorowa, wierzby, chmiel zwyczajny, rzęsa drobna, turzyce, kaganiec żółty czy pępawa błotna; występują w dolinach rzecznych, nad brzegiem jezior, na przykład w Biebrzańskim Parku Narodowym czy Poleskim Parku Narodowym).

Procentowo najwięcej drzew jest iglastych - około 76% (dominuje sosna-69 %, świerk- 5% i inne) a pozostałe 23% to drzewa liściaste (dominuje dąb - ok.7 %, buk - 5%, olcha - 4% i inne).

Oprócz formacji leśnych na obszarze polski występują również inne zbiorowiska roślinne:

- roślinność wydym nadmorskich (spotykana na podłożu ubogim w związki mineralne, na glebach inicjalnych, jako typowe rośliny tej formacji zaliczamy turzycę, mikołajka nadmorskiego, piaskownicę; występują na wybrzeżu morskim)
- roślinność wydym śródlądowych (na podłożu nieco bardziej zasobnym w sole mineralne, typowe rośliny to szczotliha siwa-sztucznie nasadzana; spotykane w dolinach rzek, czy na wzgórzach sandrowych)
- roślinność wodna (zaliczamy tutaj roślinność pływającą i zanurzoną w wodzie, typowe formacje to: palka wodna, rzęsa wodna, grzybień biały, strzałka wodna, rogatek, turzyce trzcina zwyczajna; występuje w wodach stojących, meandrach, nad brzegami jezior)
- roślinność torfowiskowa (występują na torfowiskach, nad brzegami jezior, w dolinach rzecznych; typowe rośliny to: mchy torfowe, rosiczka okrągłolistna, wełnianka wąskolistna)
- torfowiska pośrednie (mchy torfowe, żurawina błotna, miłek wiosenny, ostnice, torfowiska wysokie; roślinność typowa dla stepów).

Na obszarze Polski występują również gatunki roślin endemicznych (spotykane tylko na określonym obszarze) i reliktowych (jako pozostałości po dawnych epokach geologicznych); jako endemity możemy wymienić m.in.: modrzew polski, złocień Zawadzkiego, warzuchę tatrzańską, ostróżkę tatrzańską, tulię krakowską, z kolei jako relikty m.in.: goździk leśny, wierzba lapońska, brzoza karłowata, dębik ośmiopłatkowy, skalnica tatrzańska.

Na terenach górskich występują piętra roślinne, wyodrębnione na skutek różnic wysokości i klimatu, podłoża. Poza tym ekspozycja stoków w kierunku Słońca, sprawia, że następuje przesunięcie granicy piętra roślinnego wyżej niż na stokach pozbawionych dostawy promieni słonecznych. Im wyżej do góry, tym profil glebowy mniej wykształcony i roślinność karłowata oraz spadek temperatury. Idąc od podnóża góry występuje (na przykładzie Tatr):

- przedgórze (las liściaste, wysokości n. p. m. między 200-500 metrów),
- regiel dolny (las mieszane, wysokości n. p. m. między 500-1100 metrów),
- regiel górny (las świerkowe, wysokości n. p. m. między 1100-1500 metrów),
- kosodrzewina (wysokości n. p. m. między 1500-1900 metrów),

- hale(wysokości n. p. m. między 1900-2200 metrów),
- turnie(wysokości n. p. m. między 2200-szczytu).